

גליון זה נחנך ע"י פ.ב.ש.ה.
לע"נ בעל החזון יחזקאל
להצלחה בכ"ע וכל מילי
דמיטב

לך לך תשפ"ג גליון קכח שנה ד

מליצי יושר

זרע שמשון

רבי שמשון היים
ב"ר נחמן מיכאל נחמני זצ"ל
הבטיח למי שילמוד בספריו:
תשלומי חן וחסד ושלמא רבא
מן שמיא ועיניכם תראנה בנים
ובני בנים כשתילי ויתם סביב
לשולחנכם, חכמים ונבונים
ובתים מלאים כל טוב, גם עושר
גם כבוד לא יסופו מזרעכם וכו',
בני חיי ומחוני טב.

מלא העומר

רבי אריה לייב ב"ר משה
צינץ זצ"ל ביקש קודם
פטירתו שיתנו לו דף ורשם
בשארית כוחותיו:
מי שישתדל בהדפסת ספרי אהיה לו
למליץ. וכ"כ הגה"ק רבי צדוק הכהן
מלובלין ז"ל: הבטיח הגאון שיעשה
טובה לכל המשתדלים והמסייעים
בהוצאת חיבוריו לאור, וכן היה באמת
שעשה טובה לכולם.
(הקדמה למלא העומר)

אבני נזר

רבי אברהם ב"ר זאב
נחום בורגשטיין זצ"ל:
הבטיח קודם פטירתו:
אם ילמדו בספרים שלי,
אהיה למגן ולעזר גם אחר פטירתי
ממש כמו בחיים.
(ארץ צבי להגה"ק מקוה"גלב עה"ת
עמוד רמ"ב) וכ"כ השם משמואל:
ובטח יהיה למליץ יושר
למיימינים בה

ילקוט סופר

רבי יוסף לייב ב"ר אליעזר
זוסמאן סופר זצ"ל
כתב בצוואתו למי שילמוד או יפרסם דבריו
אני אטיב עמכם להמליץ טוב בעדם
לפני אל חי, ואם יבואו על קברי
יתפללו ויאמרו איה מזמורי תהלים
ג"כ אשתחוה גם אני לפני שומע
קול בכיית עמו ישראל ברחמים
ואצטרף תפילתי עמכם
לטוב להם כל הימים

לב העברי

רבי עקיבא יוסף
ב"ר יחיאל שלעזינגר זצ"ל
כתב בצוואתו
בקשתי שטוחה שישתדלו
להדפיס ספרים שלי, ואני
תפילה להש"ת, צעק לבי אל ה'
בין בחיי בעוה"ז, ובעוה"ב אם
יהיה בכוחי, אקוה שלא להיות
כפוי טובה ח"ו, ובעולם האמת
אקוה כי לא יבושו בי ותומכי.

אתון דאורייתא

רבי יוסף
ב"ר יהודה ענגיל זצ"ל
העיד חתנו הגאון רבי יצחק
מנחם מארגנשטערן זצ"ל
בהספדו
רבינו בטרם עלה השמימה
הבטיח כל מי שייסיע בהדפסת
החיבורים שלו יהיה לו למליץ
יושר בעולם העליון

בן לאשרי

רבי יצחק ב"ר אשר
אנשיל הוברמן הרב
מרעננה זצ"ל כתב בספרו:
הנני מוסר מודעה שהחלטתי להתפלל
בלי נזר בכל יום על כל אלה שיעייש
בספרי, ויגידו בשמי דברי תורה
לאחרים שיושעו מכל צרה
שצריכים ישועה בעוה"ז ובעוה"ב.
וכל הלומד בספרי זכה ליר"ש,
הצלחה בכל טוב, בזה ובבא,
וסגולה גדולה בבית לכל הדברים.

חזון יחזקאל

רבי יחזקאל ב"ר מרדכי
זלמן אברמסקי זצ"ל:
הג"ר שלום אייזן זצ"ל בעת
הספדו בשעת הלוייה הכריז:
נצטווית מאת רבינו זצ"ל לפרסם,
שהבטיח שימליץ טוב לכל מי
שילמוד בספריו, וכן ימליץ טוב
לכל מי שיפיץ את חידושי תורתו.
(רבבות אפרים אר"ח ח"ב עמוד
רמ"ח, מלך ביפו פרק מ"ב).

די שטערקסטע סגולה פאר אלע פראבלעמען

פארוואס האב איך פראבלעמען אין שטוב? פארוואס גייט מיך אזוי שווער מיט פרנסה? פארוואס האב איך צער גידול בנים?
פארוואס קען די דאקטער מיך נישט העלפען? פארוואס האב איך נישט קיין מזל?

תירוץ

ווייל די מקטריגים לאזען נישט אז מיינע תפילות זאלען נתקבל ווערען
וואס איז די עצה? זיך איינקויפען מליצי יושר!

זייט מקיים די צוואה פון די זרע שמשון, פלאצקע גאון, אבני נזר, ילקוט סופר, לב העברי, רבי יוסף ענגיל, רעננה רב,
און ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל, וואס האבען מבטיח געווען צו זיין מליצי יושר

פאר ווער עס וועט פארשפרייטען אדער לערנען זייערע ספרים.

לע"נ הרה"ק ר' אליהו יוסף ב"ר גדליה אהרן זצ"ל מליניץ יא"צ י"ג חשוון

ואעשך לגוי גדול. במדרש (ב"ר לט"א): אותה האומה שכתוב בה "כי מי גוי גדול", אני מעמיד ממך. אמר ר' ברכיה 'ואתנך' ואשימך' אין כתוב כאן, אלא "ואעשך", כשאני עושה אותך בריה חדשה, את פרה ורבה. ואינו מובן מה היה קשה להמדרש בדרשה הראשונה, שהוצרך להוסיף את דרשת ר' ברכיה. ויש לתרץ בהקדם דברי הכלי יקר על המדרש (ב"ר יא:ד): ואעשך לגוי גדול, זה שאומרים אלקי אברהם, ואברכך זה שאומרים אלקי יצחק, ואגדלה שמך זה שאומרים אלקי יעקב. וז"ל: "ואעשך לגוי גדול" זה אברהם, כי אברהם היה לגוי גדול יותר מכל האבות, כי כל מה שיצא מן יצחק ויעקב מתייחס ג"כ לאברהם, נוסף לו על יצחק ויעקב כי יצא ממנו ישמעאל ובני קטורה. "ואברכך" בממון זה שאומרים אלקי יצחק, כי הוא נתברך בממון יותר מכולם. "ואגדלה שמך" זה שאומרים אלהי יעקב, כמו שאמרו חז"ל (מגילה יח). דהקב"ה קראו ליעקב "קל", על"ל הכלי יקר. אלא דקשה מה שכתב ד"ואעשך לגוי גדול" קאי על אברהם, לפי שממנו יצאו בניו יותר משאר כל האבות. דא"כ מדוע כתב לגוי "גדול" שזה משמע גדול באיכות ולא בכמות, דהול"ל לגוי "רב", דמשמע בכמות. ולכן אמרו במדרש, שנתכוון הכתוב לרמז לאומה הישראלית שעליה כתיב "כי מי גוי גדול". אלא שעדיין קשה במה משבח את אברהם שאומה זו אני מעמיד ממך יותר משאר האבות, הלא האומה הישראלית יצאה מיצחק ומיעקב כמו מאברהם. על כך בא ר' ברכיה לתרץ, ואמר ואתנך ואשימך וכו' אלא ואעשך וכו', והיינו לומר שרק לאחר שנעשה אברהם בריה חדשה, אז פרה ורבה, והיינו שלולי זאת לא היו נולדים יצחק ויעקב, וממילא אף לא האומה הישראלית כולה, דהכתוב בא להודיענו שע"י המעשה שיעשה בשמו ובגופו של אברהם היינו שינוי השם בהוספת ה"א בשמו, והמילה, שבכך נעשה כבריה חדשה, זה יגרום שיבואו ממנו יצחק ויעקב וכל האומה הישראלית, ואז יהיה פרה ורבה. (זרע שמשון אות ה').

לע"נ הגר"ג שלום ב"ר אליעזר אבא לייטוואק זצ"ל יא"צ ט' חשוון

וה' אמר אל אברם אחרי הפרד לוט מעמו. ופירש"י: כל זמן שהרשע עמו, היה הדיבור פורש ממנו, ולעיל שהיה לוט אצלו, כתיב "וירא ה' אל אברם", דבאותה שעה כשר היה, ע"כ. ויראה לפי שמבואר (ב"ב קנח:): דאירא דארץ ישראל מחכים, כדאמרין (כתובות עה). דאחד מח"ל שעולה לא"י עדיף כתרי מינייהו. ותכלית חכמה תשובה ומעשים טובים, לכן הנה בעלותם לארץ ישראל, אברהם נתגדל בחכמה בכפלים, וכל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו (סוכה נב.), ואברהם תיקן [את עצמו], כי כבש את יצרו, [אע"ג ששם בארץ ישראל נתגבר יצרו עליו יותר]. אבל לוט בארץ ישראל שהשיג מעלה בחכמה, התגבר עליו כח היצה"ר ביתר שאת, ונעשה רשע, וכדכתיב "ויבחר לו לוט וגו' ויאהל עד סדום, ואנשי סדום רעים וחטאים", כי נח לו לדרור שם, כי בסדום נגד אנשי סדום נחשב לצדיק לגודל רשעתם, משא"כ נגד אברהם.

כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו. פירשו המפרשים מה שאמרו (פסחים מט:): גדולה שנאה ששונאין עמי הארץ לתלמיד חכם, יותר משנאה ששונאין אומות העולם את ישראל, ושנה ופירש - יותר מכולן. והיינו משום דכל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו, אך אמרו חז"ל (קידושין ל:): בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין, שהתורה תבלין, ובאחוז אדם בתורה לא ישלוט בו יצה"ר, ולכן במי ששנה ופירש, שכבר נעשה יצרו גדול, כמו שאמרו כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו, ובהיות עוסק בתורה לא יוכל לו". אך בפירוש מהתורה שכבר התגבר עליו היצה"ר ואין תבלין בידו לנצחון, לכן הוא גרוע מכולם. ועל פי זה פירשתי מה שאמרו (יומא עב:): "וזאת התורה אשר שם משה", זכה נעשית לו סם חיים, לא זכה נעשה לו סם המות. כי התורה סיבה שיתגבר עליו היצה"ר, ואחר שפירש ממנה נעשית לו סם המות שיפול ביד יצה"ר הוא שטן הוא מלאך המות. (קציר העומר פ' בהעלותך).

הגר"ח בא בחלום להחזון יחזקאל

שנים רבות לאחר פטירתו של הגר"ח, ותלמידיו בעל החזון יחזקאל זצ"ל ישב על כסא הרבנות בלונדון, בערב שבת השלים רבינו ביאור חדש על התוספתא, וביקש להכניסו בספרו חזון יחזקאל שהיה כבר באמצע ההדפסה בירושלים, וביקש רבינו מבנו שיזכיר לו במוצ"ש מיד אחר הבדלה לשלוח את החידוש מבית הדואר הראשי בדואר אויר.

והנה מנהגו של רבינו היה לקום בליל שבת באישון לילה לומר פרק קי"ט בתהלים, וללמוד בספר נפש החיים, ואח"כ ישב ללמוד כמה שעות עד שהגיע זמן תפילה. והנה באותה שבת בשעה שתים אחר חצות, העיר את בנו וביקש ממנו להזכיר לו ענין חשוב מיד עם צאת השבת. לאחר הבדלה לא שלח רבינו את הכתב כפי שביקש בערב שבת, אלא התיישב לכתוב מחדש את כל הביאור, ורק לפנות בוקר השלימו ושלחו לירושלים להדפיסו.

לימים סיפר רבינו כי באותו ליל שבת בא אליו רבו רבי חיים בחלום, ואמר לו "צריך ללמוד עוד תורה". מיד התחיל שוב ללמוד את כל הענין ולעיין שנית בחידוש שחידש בערב שבת, עד שהרגיש באותה משנה עצמה ממנה הביא ראיה לחידושו, כתוב בהמשך להיפך ממה שביקש להסיק בחידושו. (פרקי חיים עמוד ד.)

אם מילה הוא גוזז. כתב האבני נזר (א"ח סי' קל"א) אות ה', וכל"כ המנחת חינוך מוסך השבת גוזז, ודבר אברהם ח"א סי' כ"ג אות א'), שאין מלאכת גוזז אלא בדברים שדרכם לתלוש או לגוזז מהגוף, והיינו דבר שאינו חלק מהגוף, אלא צומח ממנו ונטפל לו, כגון צמר וצפרנים ושער, או ציצין של עור הפורשים מסביב לאצבעות, שכל אלה עושים חליפין והדרך ליטול אותם. אבל התולש או חותך חלק או חתיכה מהגוף, והיינו דבר שאינו עומד להיקצץ, אינו בכלל גוזז, שאינו גוזז מעל הגוף, אלא חותך את עיקר הגוף עצמו. ולכן החותך בשר מהבהמה, אינו חייב משום גוזז. ואע"ג דמהשטמ"ק (כתובות ה: ד"ה דם) מבואר, שגם במילה יש משום גוזז, ודומה לחותך שערו וצפרניו. היינו משום דכיון שיש מצוה למול, הרי הערלה כעומדת לקוף וכדבר הטפל לגוף.

וז"ל: נראה דודאי חותך מגוף בעל חי, לאו היינו גוזז, ואף אם תמצא לומר חותך עור חייב, משום דלא חשיב גוף הבעל חי, אבל עור המילה בשר הוא, ואף העור שעל גביו בטל אל הבשר, ולא שייך בזה גוזז. אך לפי שצורת אדם ישראלי שיהיה מהול, ועור המילה מותרות הוא, כלשון המדרש (ב"ב פ"ט פ"ט ע"ה) "התהלך לפניו והיה תמים", וז"ל: מה התאנה אין בה פסולת רק עוקצה לבד, העביר אותו ובטל המום, כך אמר הקב"ה לאברהם, אין בך פסולת אלא הערלה, העביר אותו ובטל המום, ע"כ. ולכן הוי גוזז.

אך כל זה מצד המצוה, אבל מצד הטבע כבר כתבו הטבעים צורך הערלה, ולכן סובר ר' שמעון [דמילה] חשיב מקלקל, [דר' שמעון סובר] דלא אזלינן בתר המצוה, [רק בתר הטבע], ולכן לא חשיב גוזז, כיון דגופיה הוא. אך לפי מה שפסק הרמב"ם דמילה חשיב תיקון, משום דאזלינן בתר המצוה, א"כ הוא הדין דחשיב גוזז, דבלא הערלה האדם שלם, דהערלה מותרות הוא וצריך לגוזזו.

לע"נ הגר"ג יקיר ב"ר צבי הירש זצ"ל יא"צ ט"ז חשוון

אשה אם מחוייבת בפריעת בנה. חקתי אם אשה מחוייבת בפריעת בנה, דאמרו חז"ל על המל ולא פרע כאילו לא מל, [ובדרך פיקודין כתב דמשו"ה אמרו כאילו לא מל, דבהמשך הזמן יצטרך שוב לחתוך, ולא סגי בפריעה לחוד], וא"כ הפריעה הוא עיקר מצות המילה, ונתמעטה מקרא דאותו ולא אותה. או דלמא ד"אותו" כתיב גבי אברהם אבינו, והוא לא נצטווה על הפריעה כלל, וא"כ אין לנו קרא לפוטרה וצ"ע.

הגר משום מעשה גירות, אלא שאם הגר אינו מקיים מצות מילה אין הגירות חל, עכ"ד. אבל לא משמע כן מהא דפסק הרמב"ם בהלכות איסורי ביאה (פ"ג ה"ז) דמילת גר צריך ב"ד, ואם אין זה חלק ממעשה הגירות, מדוע צריך ב"ד על זה. [וע' בשו"ת משנת רבי אהרן (סימן ל"ה), אות ו'] והוכיח מכמה מקומות דמילה הוי מעשה גירות.

והנה זה ברור דאם המילה לא הוי חלק ממעשה הגירות, רק דבעינן שיהא עליו שם "מהול" כדי שיחול הגירות, דהיכא דמל עצמו ועד שנתגייר משך ערלתו, דאין הגירות חל, כיון דאין עליו עוד שם "מהול". אבל אם אמרינן דמילה הוי חלק ממעשה הגירות, צ"ע אם בעינן ג"כ שיהא עליו שם "מהול", או דסגי במה דמל עצמו לשם גירות, ולא איכפת לן אם ח"כ משך ערלתו.

ג וברשימות הגר"ד (שבועות ונדרים ח"ב עמוד ו') מוכיח כן מעבד כנעני דחייב טבילה שניה לאחר שחרורו כשנעשה ישראל גמור, אבל אין צריך אז הטפת דם ברית. ועל כרחק משום דאין המילה חלק ממעשה הגירות כמו טבילה, רק זה מעכב אם לא נימול, לכן מהני מה שנימול מקודם, עכ"ד.

והנה בצפנת פענח (שו"ת [נ"י] סימן מ"ו, וסימן פ"ז, ובמהדו"ת דף ל"ה עמוד ג') ביאר, דמציאיותו של "בן נח" אינו רק מה שהוא אינו ישראל, דזה אינו רק העדר של שם "ישראל", רק בן נח יש לו פסול ושם של "בן נח". ולחכי שייך מציאיות מי שיצא מכלל "בן נח" ולכלל "ישראל" עדיין לא בא, וזה עבד, כדאמר רב חסדא (סנהדרין נח:): "יצא מכלל נכרי ולכלל ישראל לא בא". דאם "בן נח" זה רק העדר של שם "ישראל", א"כ מי שיצא מכלל "בן נח", מיד "ישראל" הוא, עכ"ד. ולפ"ז ליכא ראיה כלל מעבד כנעני, ד"ל דמילה גורם רק שיצא מכלל בן נח ולא להביאו בכלל ישראל, דלהביאו לכלל ישראל בעינן טבילה, לכן לא שייך הטפת דם ברית במי שכבר יצא מכלל בן נח.

ד אבל האור שמח (פ"ב מילה ה"א) כתב וז"ל: אע"ג דקרא כתיב אצל אברהם, ועדיין לא נתנה אז פריעה, מ"מ השתא שנתנה מצות פריעה, א"כ הוי חלק מעצם המילה, וכמאן דלא מל דמי.

לע"נ הגר"ג יעקב אהרן ב"ר משון פישר זצ"ל יא"צ ט' חשוון

אם מילה הוא חלק ממעשה גירות. תנן בשבת (דף קלה): אמר רבי שמעון בן אלעזר, לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על נולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית, מפני שערלה כבושה היא. על מה נחלקו - על גר שנתגייר כשהוא מהול, שבית שמאי אומרים צריך להטיף ממנו דם ברית, ובית הלל אומרים אין צריך להטיף ממנו דם ברית, ע"כ. וקשה שיטת בית הלל דגר שנתגייר כשהוא מהול אין צריך להטיף ממנו דם ברית, דבמה יכנס תחת כנפי השכינה, הלא אחד מחלקי מעשה הגירות הוא מילה. ותירץ האב"ז (יר"ד סימן שמ"ה אות י') וז"ל: יש לומר דר' שמעון בן אלעזר סובר דמהול מאליו חשיב מהול, לכן נכנס תחת כנפי שכינה בטבילה לבד כנשים, כדכתב הרמב"ן דשבת לוי שלא בטלו מילה מעולם נכנסו לברית בטבילה לבד כנשים, עכ"ל.

וכוונתו, דאין המילה חלק ממעשה הגירות, רק דאם נימול כבר ויש לו שם "מהול", אז חל הגירות בטבילה לבד כמו נשים. וכן מבואר בדברי הרמב"ן (יבמות מו. בפ"י השני?).

א עדיין אינו ברור כל כך, וכמו שהקשה הברוך טעם (מרגניתי דר"ב פרשת נביאים), דאין אמרו דכל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו, דהרי אמרו "בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין", וכן אמרו דעמל התורה מתשת כחו של יצה"ר, כדאמרו בסנהדרין (דף כו.) "תורה מתשת כחו של אדם". ותירץ, דהתורה גם מחלישה את היצה"ר, אלא שהיצה"ר שהיא מחלישה אינו אותו יצה"ר שהיא אכן מגדילה, דיש לכל אחד שני יצה"ר, והיינו שני כחות נפרדים המושכים אותו לרע וחסא, ולא הרי זה כהרי זה, אחד הוא גשמי, ואילו השני רוחני. היצר הגשמי הוא הנטיה הטבעית בגוף האדם לעניני חומר ועוה"ז, והיצר הרוחני הוא מלאך מן השמים שהושך אותו לרע וחסא, ומה שצריך לרע. ומה שאמרו דהיצה"ר מתגרה בעיקר בת"ח היינו המלאך הרע, אבל הנטיה החומרית של הגוף דהיינו היצר הגופני יש יותר בעם הארץ, דבלי התבלין של תורה נשאר היצר הגופני בכל עוז תוקפו, ואדרבה, היצה"ר מתחזק אצלו יותר ויותר, רק התורה מתשת כחו של יצה"ר, והיינו יצה"ר הגופני. ב וכן דייק הגר"ז מהא דהביא הרמב"ם דין מילת גרים בהלכות מילה (פ"א ה"ז), [מלבד מהה דהביא זה בהלכות איסורי ביאה (פ"ג ה"א) כשכתב דיני גירות], דשיטת הרמב"ם דאין מילת

ונראה דהנה התוס' (מגילה כ. ד"ה דכתיב) כתבו וז"ל: הקשה ה"ר אפרים, דכיון דמילה אינה בלילה, א"כ היא מצות עשה שהזמן גרמא שהנשים פטורות ממנה, וא"כ קשיא למה לי בקדושין (דף כט.) קרא ד"אותו" לומר דאשה אינה חייבת למול, תיפוק ליה דמצות עשה שהזמן גרמא היא. וז"ל דאי לאו "אותו", ה"א דהאי דנשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא היינו היכא דליכא כרת וכו', אבל מילה שיש בה כרת ונכרתו עליה ז"ג בריתות, ה"א דמחייב בהו נשים למול את בנייהו, קמ"ל "אותו" דלא, עכ"ל. והנה לא נאמרה כרת וז"ג בריתות אלא בפרשת מילה של אברהם אבינו, וא"כ הסברה במקומה עומדת דפטורה בפריעה מצד מצות עשה שהזמן גרמא. (לקוטי סופר מצות מילה סוג אשה).

ויאמר לה הגר אי מזה באת. ובמסורה ב' פעמים "באת", "אי מזה באת", "אשר באת לחסות תחת כנפיו" גבי רות. ונראה לפרש בהקדם לפי מה שפירשו הפסוק "ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלימה מעם ה' אלוקי ישראל אשר באת לחסות תחת כנפיו", דהנה נודע מה שכתבו המפרשים דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ואין הקב"ה עובר על כל תליו, יען שנתן התורה ע"י שליח, וקיי"ל (ח"מ סימן של"ט) דאם שכר פועלים ע"י שליח אין הבעל הבית עובר על כל תליו. אמנם כל זה הוא רק בישראל שקיבלו התורה, אמנם בגרים המקבלים מעצמם חיוב, שהרי הגוי אינו מחויב לגייר עצמו, ולא מחויב רק בז' מצוות בני נח, מקבל שכר גם בעוה"ז. וזה הכונה "ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלימה מעם ה'", והמשך ואמר "אשר באת", היינו שבאת מעצמך, ולכן מגיע לך שכר גם בהאי עלמא. והנה כי כן הגר שהיתה בת פרעה, ואמרה מוטב שתהא שפחה בבית אברהם ולא גבירה בבית אחר, והרי זה כמי שמביאה עצמה לידי חיוב, ולכן קיבלה שכרה משלם, וזכתה לרוה"ק עד כדי כך שנגלה אליה מלאך ה', וזכתה שנוזקת הקב"ה לדבר עמה. וזה כוונת המסורה ב' פעמים "באת", "וימצאה מלאך ה' ויאמר לה אי מזה באת", וזכתה שנוזקת גם הקב"ה לדבר עמה יען כל מצוותיה ופועולותיה היו בתורת חסד, ולכן אמר בועז לרות "תהי משכורתך שלימה אשר באת 'מעצמך' לחסות תחת כנפי השכינה".

לע"נ הר"ר משה בן הרה"ק ר' יצחק מאיר מקאפישיני צ"ל י"א צ"י חשון

מדוע יש להדר אחר מוהל וסנדק צדיק. כתוב בש"ע (י"ד סימן רס"ה) דיש להדר אחר מוהל וסנדק הצדיקים ביותר. והנה כתבו האחרונים בשם מדרש, שהקב"ה הבטיח לאליהו זכור לטוב שיכפר לכל העומדים בברית. וקשה דא"כ למה צריך להדר אחר מוהל וסנדק צדיקים, דהרי בביאת אליהו היו כולם צדיקים. ואפשר לומר דאע"פ שמתכפרים, אבל עדיין אינם צדיקים, דא"כ למה צריך להיות סנדק בכלל, ישימו את התינוק על האבן, הלא גם האבן לא חטא, אבל גם צדיק לא הוי.

ועוד יש לומר, דכל כפרה אינו כי אם דומיא דקרבן, וגם קרבן אינו מכפר אם אינו עושה תשובה, וכדכתב הט"ז (ריש ה' שבת) לפרש הא דדרשו רז"ל כל המקיים את השבת אפילו עובד ע"ז מתכפר לו, [דזה רק עם תשובה], ע"ש. והגע בעצמך, איך אפשר שמילת מומר פסולה, הלא בביאת אליהו מתכפר [וא"כ נימא דאינו מיקרי עוד מומר], אלא על כרחך כדכתבתי [דבלי תשובה אין לו כפרה]. (ש"ת ר' עקיבא יוסף י"ד ח"א סימן פ').

מעולם לא ראינו סנדק שמתעשר. בש"ע (י"ד סימן רס"ה סעיף י"א) איתא דיפה כח הסנדק שהוא כקטורת ומביא עשירות. וכתב שם בבאור הגר"א (סקמ"ו) שדבר זה אין לא שחר, דמעולם לא ראינו סנדק דמתעשר. וכנראה שהגר"א לא ראה את המדרש (מובא בברכ"י בשו"ר ברכה אות ה'), וז"ל המדרש: יש לדחוק עצמו להיות בעל ברית (סנדק), לפי שדומה מצוה זו לקטורת, שבשעה שמל אברהם את עצמו ואת ילידי ביתו, ירד לשם הקב"ה, אמרו לו מלאכי השרת, מה לך לפנות לגבעת הערלות, אמר להם חביבים עלי קטורת הסמים, ע"כ.

ומה שהקשה הגר"א, אינו קושיא כל כך, דא"כ כהאי גוונא יכולים להקשות על כמה וכמה ממאמרי חז"ל, כגון מה שאמרו חז"ל "כל העוסק בתורה נכסיו מצליחין מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים", וכמה ת"ח עניים ה' ירחם, אלא כל סגוליות התורה כך הם, דאם יש דבר אחר כנגדו, אז זה מעכב. וזה כמו שאומרים דהיין נותן כח לאדם, אך אם הוא אדם חלש, אז היין מזיק לו ח"ו, וככל סגולות התורה שמועיל רק אם לא עשה דבר שכנגדו, וכמו שאמרו חז"ל "הרעותי מעשי וקפחתי פרנסתי", ואין מצוה מכבה עבירה.

אמנם בעיקר הענין תמוה לי טובא, כי אין הדעת סובל דיפה כח הסנדק שאינו עושה כלום, לא מצות עשה מה"ת, ולא מצות עשה מדברי סופרים, ואיך אפשר דיפה כחו יותר מכח המוהל המקיים מצות עשה שנכרתו עליה ז"ג בריתות ומתקן גברא לדורותיו, ועוד, דהסנדק הוא בשב ואל תעשה שאינו עושה כי אם מעשה עץ בעלמא, ורק הסנדק יחשב כקטורת בתמיהה. ועוד קשה, הא אין למדין קרבן יחיד מקרבן ציבור, וא"כ אין לדמות סנדק שהוא מצוה דיחיד, לקטורת שהוא קרבן ציבור אשר זכות כל ישראל תלוי בקטורת. וגם צ"ע למה מכנה המדרש שם וכן בש"ד הסנדק בשם "בעל ברית". לכן נראה לי, דעיקר חיובו לסנדק הוא רק אם אבי הבן הוא הסנדק, דכיון דמוסר בנו למילה עליו, ועל זה נאמרו דחשיב כמקטיר קטורת וכו'. ולכן כשם שמצוה על האב למול את בנו, יהדר שהוא גם יהיה הסנדק, כי כן הוא עיקר המצוה. (ש"ת ר' עקיבא יוסף י"ד ח"א סימן פ').

לע"נ הרה"ק ר' משה בן הרה"ק ר' יחזקאל שרגא משינאווא צ"ל י"א צ"י חשון

והיה כי יראו אותך המצרים וגו' והרגו אותי ואתך יחי. שמעתי אומרים שמה שנתיירא אברהם באומרו "והרגו אותי ואתך יחיר", אע"פ ששפיכות דמים אסור לבן נח כמו אשת איש, היינו משום דשפיכות דמים יהיה רק פעם אחת, משא"כ אם לא יהרגוהו תהיה כל ביאה וביאה באיסור אשת איש, ולכן אם לא יוכלו להתגבר על יצרים, על כל פנים יבחרו להם לעבור פעם אחת מלעבור הרבה פעמים, ע"כ שמעתי. והנה אם כנים הדברים, יש מזה ראייה דריבוי הכמות מכריע את האיכות, דהא שפיכות דמים ענשו בסייף, ואשת איש בחנק, וא"כ הרי איסור אשת איש קל, ועל כרחך דריבוי הכמות מכריע את האיכות. (לקח טוב כלל ט"ו אות י"ח).

ולשמעאל שמעתך וגו' ואת בריתי אקים את יצחק. במדרש רבה (פרשה מ"ז:ח): כאן בן הגבירה למד מן האמה, "הנה ברכתי אותך" זה ישמעאל, קל וחומר "ואת בריתי אקים את יצחק".

וכתב הגר"י ענגיל (בית האוצר מערכת א-י כלל נ"ו אות ט"ז) וז"ל: וצריך להבין מדוע נאמר הדבר לאברהם דרך קל וחומר, ולא נאמר לו סתם שיוקם הברית ליצחק. ונראה דהבני יששכר כתב בשם הרה"ק מוה"ר צבי הירש מיזדטשוב ז"ל, ד"ג מדות שהתורה נדרשת בהן, הם לעומת ה"ג מדות של רחמים, ונמצא ק"ו מדה הראשונה ד"ג מדות, הוא לעומת שם "א-ל", שהוא הראשון ב"ג מדות של רחמים. וזהו שהתפלל משה "א-ל נא רפא נא לה". והושב לו "ואביה ירוק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים", ודרשו חז"ל ק"ו לשכינה י"ד יום, היינו דכמו שביקש הרפואה משם "א-ל", כן נענה, ולכן נאמר לו מדת ק"ו שהוא בבחינת השם "א-ל", עכת"ד.

והנה נודע בחכמת האמת כי השם "א-ל" הוא שם מדת החסד, ולכן מדת הק"ו מכוונת לעומת השם "א-ל" שהוא מדת החסד. והנה בבראשית רבה (פ' מ"ג) "האל תמים דרכו" זה אברהם. והכוונה, כי אברהם מדתו חסד, ולכן יתייחס בבחינתו השם "א-ל" אשר הוא ג"כ שם החסד. ונראה כי בהיות מדת הק"ו מכוונת לעומת השם "א-ל" שהוא מדת החסד, לכן אין עונש יוצא ממדה זאת, דאין עונשין מן הדין בהיותה מדת החסד, כנלענ"ד דרך אפשר.

והנה עיקר שלימות אברהם בא רק אחרי מילתו, וכמו שכתוב "התהלך לפני והיה תמים", ואמרו חז"ל מלמד שלא נקרא תמים עד שמל. וא"כ מובן מאליהו דעיקר שלימות היותו מרכבה למדת החסד, ג"כ נתהווה רק אחרי המילה, ולכן כיון דבפרשת לך לך שנאמר לו שם מצות מילה, לכן נרמז לו שעי"י קיום מצוה זו הוא שיושלם זכייתו במדת החסד שענינה מדת הקל וחומר, ולכן נרמז לו אז מדת הקל וחומר, ודר"ק.

ועוד י"ל לפי הנודע כי יצחק מדתו דין, ולכן בהאמר לו "ואת בריתי אקים את יצחק", יפול החשש בזה שבהיות הקמת ברית עם המדה הזאת מדת הדין לא יהיה בכח העולם לסבול הנהגת מדת דינו ית' ויהיה חורבן עולם

ה כבר העיר כן בש"ת חת"ס או"ח סי' קנ"ח וקנ"ט.

ו לא סיים לבאר איך מיושב בזה קושייתו דלא ילפינן קרבן יחיד מקרבן צבור. ז הכוונה בזה לדברי הר"ן (סוף יומא) שכתב דמוטב לשחוט עובר מסוכן בשבת, מלהאכילו נבילה, א"ל דשחיטה איסור סקילה, ונבילה איסור לאו, משום דבאכילת נבילה יעבור על כל כית וכית, משא"כ השחיטה שהיא רק עבירה אחת, דריבוי הכמות דלאוין מכריע את החומר האיכות של סקילה.

ח הבני יששכר כתב כן בכמה מקומות (ניסן מאמר ד' דרוש ב, סיון מאמר ה', ו' אלו מאמר ב', אדר מאמר ה'). אבל מביא זאת בשם הרה"ק ר' דוב ממעזריטש ז"ע.

